

Nr 89.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1925 kl. 1 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion angående beräk-
nandet av tjänstetid i lönehänseende för de officerare
och underofficerare, som fullgjort uppdrag att organisera
Persiens gendarmeri.*

(1:a avd.)

Uti en inom andra kammaren av herr N. Holmström i Gävle väckt motion (nr 210) har hemställts, att riksdagen ville medgiva, att de officerare och underofficerare, som fullgjort uppdrag att organisera Persiens gendarmeri, och som nu äro på aktiv stat vid svenska armén må för beräkning av tjänstetid i lönehänseende få tillgodoräkna sig den tid de haft tillstånd att såsom lönlösa kvarstå i respektive regementen och kårer.

Motionären har till stöd för sin framställning anfört följande:

»År 1911 meddelades genom utrikesdepartementet, att Persien med stormakternas medgivande givit Sverige det ärofulla uppdraget att ställa officerare till persiska regeringens förfogande för att organisera Persiens gendarmeri.

Detta uppdrag åtog sig också Sverige. Och genom lantförsvarsdepartementet utvaldes 15 officerare samt en bataljonsveterinär på aktiv stat, vilka för fullgörande av detta uppdrag i olika omgångar under åren 1911—1912 avreste till Persien.

Dessutom vunno en del svenska f. d. officerare samt reservofficerare anställning i Persien. Deras anställning skedde emellertid icke genom de svenska myndigheternas förmedling.

De officerare på aktiv stat, som i de första omgångarna, juli 1911, november 1911 och juli 1912, reste till Persien, hade aldrig begärt avsked från sina beställningar i svenska armén. De redovisades här såsom varande »över stat». År 1914 avreste en fjärde omgång. De till denna hörande officerarna begärde däremot avsked med tillstånd att som lönlösa kvarstå i respektive regementen. Till den senaste omgången hörde även två underofficerare, vilka voro avsedda för tjänstgöring som kartografer.

Med anledning av världskriget blevo emellertid de på aktiv stat varande officerarne och underofficerarne hemkallade av svenska regeringen och inträdde i tjänstgöring vid sina regementen, där de, i den mån lönerna blevo lediga vid de olika regementena, insattes i de med deras beställningar förenade löneförmånerna.

Så kom 1918 års riksdagsbeslut angående »grunder för tillfällig löneförbättring under åren 1918 och 1919 för viss personal vid armén», vilka grunder sedan dess alltjämt varit gällande.

I dessa »grunder» finnes en så lydande bestämmelse (Sv. förf. saml. 1918 nr 407 § 1 mom. 9): »Den tid, varunder officer eller underofficer, efter erhållet avsked, med bibehållen befordringsrätt såsom lönlös kvarstått i regemente (kår), intill dess beställning på stat åter vunnits, får icke inräknas vid tjänsteårsberäkning enligt dessa grunder; och gäller vad sålunda stadgats jämväl beträffande tid, varunder officer eller underofficer åtnjutit tjänstledighet med frånträdande av samtliga löneförmåner.»

Denna bestämmelse kom således att tillämpas icke allenast på dem, som efter dess ikraftträdande (1 juli 1918) begagnade sig av rätten att taga avsked från lön, utan även på dem, som tidigare tagit sådant avsked. Enligt förut gällande lönebestämmelser skulle ett sådant avskedstagande *icke* medföra några som helst ekonomiska konsekvenser för vederbörande efter återinträdet i tjänst. Men genom 1918 års bestämmelser har detta för dem blivit en *opåräknad* följd därav. Det torde med fog kunna sägas, att en del av dem, som före 1918 års bestämmelser togo »avsked från lön», icke skulle hava gjort det, om de då vetat, att det skulle få sådana ekonomiska konsekvenser i en framtid.

Nu hava, som nyss nämnts, flertalet av de officerare på aktiv stat, som togo anställning i Persien, aldrig begärt avsked. Men då diskussion möjligen kan uppstå beträffande det formella och sakliga i detta förhållande, har jag ansett mig böra lämna denna redogörelse för lönebestämmelserna.

Vid tre regementen har ifrågavarande officerares frånvaro från eget regemente för tjänstgöring i Persien, när det gällt deras uppflyttning i högre löneklass, icke betraktats såsom »avsked från lön». Detta har man givetvis grundat på flera olika förhållanden, främst då det, att de aldrig begärt och erhållit avsked. Men även en del andra omständigheter tala för en sådan uppfattning. I tjänstgöringsreglementet för armén stadgas att »avsked från lön» kan beviljas under högst 2 år. Den genom lantförsvarsdepartementet förmedlade kontraktstiden för tjänstgöringen i Persien var 3 år. I tjänstgöringsreglementet stadgas vidare att »avsked från lön» icke kan beviljas en och samma officer mer än *en* gång. Efter återkomsten från Persien och återinträdet å aktiv stat hava emellertid några av de här ifrågavarande officerarne beviljats »avsked från lön», varigenom deras vistelse i Persien sålunda av Kungl. Maj:t icke betraktats som »avsked från lön».

Vid andra regementen har man däremot bedömt saken så, att dessa officerare på grund av ovan omtalade lönebestämmelse av år 1918 icke få räkna tjänstgöring i Persien sig till godo för uppflyttning i löneklasser. Och de hava sålunda i lönehänseende blivit ställda 3 à 4 år efter yngre officerare vid samma regemente. Vissa av dessa officerare hava hos Kungl. Maj:t sökt rättelse i detta. Men Kungl. Maj:t har icke bifallit deras framställning. Om detta Kungl. Maj:ts beslut torde kunna sägas detsamma som anfördes i den av föregående års riksdag bifallna motionen beträffande tjänsteårsberäkning för den personal, som deltagit i yachten Fidras världsomsegling. I denna motion heter det, sedan det nämnts, att en anhållan blivit av Kungl. Maj:t avslagen: »Anledning saknas emellertid icke till det antagandet, att endast formella skäl varit avgörande för Kungl. Maj:ts beslut i frågan.»

Följande exempel visar till vilket påtagligt oriktigt, ja, orättfärdigt förhållande en formell tillämpning av ifrågavarande lönebestämmelse kan leda. Löjtnant Carlberg vid I. 26 återkom i april 1915 från Persien i enlighet med nyss nämnda hemkallelseorder och inställde sig till tjänstgöring vid sitt regemente. Då ingen officerslön vid regementet var ledig fick Carlberg inträda i regementet som lönlös. Först den 1 januari 1916 blev lön ledig, som Carlberg fick tillträda. Under den tid av omkring sex månader, varunder Carlberg som lönlös tjänstgjort vid regementet, innehade han befattning som kompanichef. Löjtnant Carlberg ingav 1923 till Kungl. Maj:t anhållan att åtminstone få räkna denna tid som tjänstgöringstid i lönehänseende. Denna anhållan avslogs av Kungl. Maj:t. Man får härav en uppfattning om hur den formella tillämpningen av lönebestämmelserna verkar, då inte ens tjänstgöring vid *eg*et regemente i *egen* tjänstebefattning, ehuru utan lön, kan få räknas som tjänstgöringstid.

Riksdagen har senast föregående år, då riksdagen medgav att deltagarna i Fidras världsomsegling skulle få räkna sig denna tid till godo för uppflyttning i högre löneklass, gjort avsteg från den rent formella tolkningen av lönebestämmelserna.

De skäl, som lågo till grund för detta riksdagens beslut, synas i minst lika hög grad föreligga beträffande de officerare, som tjänstgjort i Persien.

Som främsta och kanske ensamt bärande skäl härför må framhållas, att ifrågavarande officerare, utan att hava begärt avsked, fullgjort sitt uppdrag såsom officiellt på grund av persiska regeringens framställning och sedermera på svenska statens initiativ och under dess medverkan. I det kontrakt med persiska regeringen, som de fingo underteckna, hette det: »N. N. i aktiv tjänst i svenska armén och ställd till kejsrerliga persiska regeringens förfogande av Hans Maj:t Konungens av Sveriges regering — —».

De krav, som från svenska myndigheternas sida ställdes på de officerare, som skulle uttagas för uppdraget, voro enligt en departementschefsskrivelse till arméfördelningscheferna: »a) mångsidig militär duglighet, b) god hälsa

och stark kroppsbyggnad, c) språkkunskap i främsta rummet franska och därefter engelska, tyska o. s. v. samt d) allmän lämplighet i övrigt».

För att belysa arten av dessa officerares verksamhet i Persien får jag anföra följande.

Det »Svenska gendarmeriet», som det i dagligt tal kallades i Persien, ägde efter tre års organisationsarbete en fast anställd styrka på över 7,000 man, varav huvuddelen var beriden. Gendarmeriet var uppdelat på sju regementen, två förlagda i Tehéran, och ett i vardera av orterna Ispahan, Schiraz, Kazvin, Broudjerd och Kerman. Dess uppgift var att pacificera de stora persiska handelsvägarna, den över 100 svenska mil långa vägen från Kaspiska havet till Persiska viken, den persiska delen av vägen mot Bagdad över Kazvin, Kerman till Persiska viken etc.

Svenskarna lyckades också, trots många svårigheter och motstånd, att skapa trygghet åt Persiens handelsvägar. Därom vittna de uttalanden, som kommit dem till del från persernas sida. De hälsades av den fredliga befolkningen såsom befriare, under vilkas skydd mot de fullt organiserade rövarbanden fredlig handel och näring kunde utövas.

Att företaget avstannade berodde på förhållanden, varöver dessa officerare icke rådde. Det var världskriget, som bröt ut.

Arten av dessa officerares tjänstgöring framgår kanske bäst av deras tjänstgöringsbetyg. Jag anhåller få anföra utdrag ur ett par, vilka icke äro särskilt utvalda, utan av mig återopas endast därför att de tillhöra två officerare, med vilka jag kommit i beröring.

I det ena betyget heter det bl. a.: »Under denna sin tjänstgöring har han i Tehéran utbildat nuvarande femte regementet i Kazvin, vilken han sedermera organiserat och installerat i dess område Kazvin—Hamadan—Recht, ofta invecklad i strid med där då befintliga talrika rövareband. Under och efter denna organisation och installation har han haft att göra med inom området befintliga ryska myndigheter i och för spörsmål av ofta delikat natur. De uppdrag, major Carlberg under denna sin tjänstgöring i Persien haft sig anförtrodda, har han städse utfört med största intresse, förtjänstfullhet och takt, därjämte skickligt skött sitt regementes ekonomi och vid deltagandet i striderna ådagalagt ett oförskräckt mod.»

I ett tjänstgöringsbetyg för en annan officer heter det: »Under denna tid har bemälda löjtnant lett utbildningsarbete, deltagit år 1913 i hjälpepeditioner från Tehéran till Schiraz, år 1914 under februari, mars och april deltagit i Broujdjerdexpeditioner och därunder lett och deltagit i en mångfald strider. Sedan april månad 1914 har han tjänstgjort som t. f. chef och sedan november månad samma år som chef för i Tehéran förlagda 2. gendarmeriregementet. Denna sin tjänstgöring med dess olika uppdrag har löjtnant Möller städse fullgjort med nit, plikttrohet och största förtjänstfullhet, noggrant vårdat sig om sig underställt truppförbands ekonomi samt vid upprepade tillfällen ådagalagt oförskräckt mannamod.»

Må härtill endast erinras om, att för detta svenska åtagande i främmande land svenska officerare under tapper pliktuppfyllelse icke endast låtit sitt blod flyta. Några stupade i striderna.

De, som gävo sina liv för sin sak där nere, kunna nu endast med aktning nämnas för vackra svenskmannabragder. De, som med livet återvänt, flertalet efter att i striderna hava blivit sårade, och samtliga prydda med persiska tapperhetsmedaljen, böra åtminstone av Sveriges riksdag erhålla medgivande att få räkna sig sin tjänstgöring i Persien till godo. Att deras tjänstgöring där måste vara av utomordentligt stor betydelse för dem i deras nuvarande befattningar som officerare i svenska armén, behöver väl icke särskilt framhållas. Ja, det torde icke vara för mycket sagt, att denna deras tjänstgöring måste hava givit dem *större militära* erfarenheter än vad de skulle kunnat få under den fredliga tjänstgöringen här hemma under motsvarande tid. I svenska arméns rulla står för ifrågavarande officerare beteckningen » — — — månaders utrikes krigstjänst».

De officerare och underofficerare, som nu äro på aktiv stat och vilka min motion sålunda gäller, äro:

1) Majoren vid I. 2 *H. O. Skjöldebrand*, som avreste med första omgången, i juli 1911,

2) Regementsintendenten vid I. 11 *A. R. Nicolin*, som avreste med andra omgången, i november 1911,

3) Majoren vid I. 24 *A. R. Ugglå* samt kaptenerna vid I. 26 *G. E. Carlberg*, vid I. 16 *B. F. G. Möller* och vid A. 2 *E. F. Thorell*, vilka avreste med tredje omgången i juli 1912,

4) Majoren vid I. 26 *K. F. Klingberg* och vid I. 8 *A. H. Andén*, regementsintendenten vid A. 1 *T. Lychnell* samt fanjunkaren vid I. 15 *W. Zettersgren*, som avreste med fjärde omgången år 1914.

De, som tillhörde den senaste omgången, vilken avreste under år 1914, komma sålunda att vara ute endast omkring ett år, varför de ekonomiska följderna för dessa icke blivit så svåra, som för dem, som varit ute i 3 à 4 år. Men de böra givetvis i rättvisans namn även få gottgörelse.

Som i motionen redan nämnts, har till tre officerare lön utbetalts enligt sådana grunder, att deras tjänstgöring i Persien *icke* betraktats som »avsked från lön». Dessa officerare äro emellertid för fullständighetens skull medtagna i ovanstående förteckning.»

Vid den utredning, utskottet underkastat förevarande lönefråga, har utskottet erfarit, att några av de vid gendarmeriet i Persien tjänstgörande officerarna hos Kungl. Maj:t gjort ansökning om samma förmån, som nu av motionären ifrågasatt. Sedan vederbörande myndigheter häröver yttrat sig och därvid bland annat framhållit, att det begärda medgivandet kunde förväntas medföra konsekvenser i avseende å motsvarande förmån för annan

anställning i främmande makts tjänst, särskilt under världskriget, har Kungl. Maj:t funnit ansökningarna icke kunna bifallas.

Med hänsyn till de sålunda framkomna betänkligheterna, som jämväl delas av utskottet, finner sig utskottet böra avstyrka bifall till motionen.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 15 maj 1925.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, A. F. Vennersten, Oscar Olsson, C. P. V. Nilsson i Gränebo, O. Bergqvist, J. G. Waller, E. A. Hallin, J. Pålsson, J. Jeansson, C. Johansson i Hälsingborg och C. A. Carlsson i Gävle;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, K. V. Rydén, C. R. Jansson i Falun, P. Nilsson i Bonarp, S. Bengtsson i Norup, L. J. Carlsson-Frosterud, O. Olsson i Kullenbergstorp, A. Å. Törnkvist i Karlskrona, E. Kristensson i Göteborg, P. M. Olsson i Blädinge, B. F:son Holmgren och S. Persson i Fritorp.

Reservation

av herr B. F:son Holmgren, som ansett att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Enligt utskottets mening måste vid denna frågas bedömande särskild vikt läggas vid den omständigheten, att uttagning av officerare och underofficerare för tjänstgöring vid gendarmeriet i Persien skett efter framställning från den persiska regeringens sida. Visserligen hava de officerare och underofficerare, som önskat ifrågakomma för denna tjänstgöring, därom gjort ansökan, men personvalet bland de sökande har träffats genom medverkan av dåvarande lantförsvarsdepartementets kommandoexpedition. Denna tjänstgöring, som härigenom fått en viss officiell prägel, torde därför i åtskilliga avseenden kunna jämföras med allmänt uppdrag, och dylikt uppdrag har i allmänhet ansetts icke för vederbörande tjänsteman böra föranleda någon försämring vid beräklandet av tjänstår och lönetur. Nämda förhållanden synas utskottet utgöra ett vägande skäl för att beträffande nu ifrågavarande officerare och underofficerare ifrågasätta ett dispenserande från de allmänna föreskrifterna om lönetursberäkning. Härtill kommer att de föreskrifter, vilka medfört den försämrade löneställningen, tillkommit i samband med

under de senaste åren verkställda löneregleringar och följaktligen icke kunnat av vederbörande tagas i beräkning vid sökandet av anställningarna vid gendarmeriet i Persien.

Ett bifall till motionen torde från nu angivna utgångspunkter icke heller kunna hava någon prejudicierande betydelse för andra lönefrågor.

Med hänsyn till de i detta fall föreliggande särskilda skäl anser sig därför utskottet kunna tillstyrka motionärens framställning.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen i anledning av förevarande motion må medgiva, att de officerare och underofficerare, som fullgjort uppdrag att organisera Persiens gendarmeri, och som äro på aktiv stat vid svenska armén, må i lönehänseende få tillgodoräkna sig den tid, de med vederbörligt tillstånd på grund av detta uppdrag såsom lönlösa kvarstått i respektive regementen och kårer.»
